

МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ У ВУЗАХ

Якущенко В.А., Нартов П.В, Шульга Л.І., Пімінов О.Ф., Трутаєв С.І

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету, м. Харків

Харківська медична академія післядипломної освіти, м. Харків

Висока конкуренція на ринку труда вимагає від фахівців високого професіоналізму, обізнаності та володіння практичними навичками. Особливо це актуально для спеціалістів медико-фармацевтичного профілю, сфера діяльності яких пов'язана з нашим здоров'ям та майбутнім всього людства. Тому протягом усього життя фахівець має поповнювати свій багаж знань. Для цього в нашої країні існує післядипломна підготовка з високопрофесійним професорсько-викладацьким кадровим складом, проходження якої є обов'язковим для кожного практикуючого лікаря або провізора [3].

Слід зазначити, що система післядипломної підготовки фахівців має деякі особливості у порівнянні зі стаціонарною та навіть заочною формами освіти, серед яких:

- ✓ специфічний різновіковий контингент слухачів (суттєво відрізняється спроможність до сприйняття навчального матеріалу);
- ✓ абсолютно різний рівень їх базової комп'ютерної підготовки та технічних можливостей, що викликає труднощі використання деяких сучасних технологій навчання, зокрема дистанційної форми навчання;
- ✓ досить різний рівень залишкових знань, що значно ускладнює роботу викладача при підготовці матеріалу до заняття;
- ✓ принципово відмінні інформаційні потреби слухачів навчальних груп в залежності від роду їх діяльності та посади;
- ✓ наявність підвищеного психоемоційного навантаження на викладача при роботі з дорослим контингентом, що має практичний досвід.

У медичних та фармацевтичних навчальних закладах післядипломної освіти викладання медико-біологічних дисциплін є основним напрямком роботи, тому організація навчального процесу на високому науковому та педагогічному рівні є головним завданням та метою педагогічного колективу усіх вузів. Однак процес викладання саме цих предметів в післядипломної підготовці провізорів та лікарів має характерні риси та особливості [1]:

- ✓ тематика та зміст занять має вмещувати найсучасніші досягнення медичної науки та практики, постійно оновлюватися та удосконалюватися;
- ✓ включення в освітній процес нового матеріалу потребує дотримання відповідності навчальним програмам вузу та вживання заходів для уникнення дублювання тематики із суміжними кафедрами;
- ✓ навчальний матеріал повинен мати прикладний характер, тобто викладенню підлягає така інформація та у такій формі, щоб після курсів слухач був спроможним використовувати отримані знання на практиці;
- ✓ виникають труднощі застосування новітніх, зокрема комп'ютерних технологій, електронних тренажерів та фантомів, що обумовлено переважно

виїзним характером роботи в системі підвищення кваліфікації спеціалістів та різним рівнем технічної підготовленості слухачів.

Тобто викладання медико-біологічних дисциплін – надзвичайно складна та відповідальна робота, від якості та ефективності якої залежить як здоров'я так і соціальне самопочуття кожної окремої людини та усього суспільства у цілому. Отже, доцільно щоб організація викладання цих предметів відбувалася у межах та за принципами закладеними в систему управління якістю (СУЯ) вузу, що спонукало до проведення теоретичного дослідження з аналізом викладання дисциплін медико-біологічного профілю, як одного з об'єктів СУЯ.

Мета. Визначити основні елементи в СУЯ, які впливають на післядипломну підготовку спеціалістів фармації та медицини, а також встановити головні шляхи підвищення рівня викладання та ефективності навчання слухачів.

Матеріали та методи. Дослідження накопиченого досвіду викладання медико-біологічних дисциплін у системі післядипломної підготовки провізорів та лікарів проведено на теоретичному рівні наукового пізнання, методами аналізу, індукції та дедукції.

Результати та їх обговорення.

Сьогодні перед вищими навчальними закладами післядипломної підготовки провізорів та лікарів України стоїть серйозне завдання трансформації своєї діяльності, її наближення до рівня кращих світових закладів освіти. Це пов'язано з низкою факторів:

- суттєво знизилась доля державного фінансування, що змушує вищі активно шукати шляхи позабюджетного надходження коштів;

- прагнення нашої країни вийти на світовий ринок освітніх послуг викликає необхідність адаптації наших принципів та критеріїв організації навчального процесу до міжнародних стандартів;

- для виживання в умовах тотальної глобалізації та жорсткої конкуренції серед величезної кількості навчальних закладів та центрів перепідготовки кадрів навчальні заклади змушені постійно підвищувати рейтинг свого вузу шляхом представлення більш якісних освітніх послуг;

- стрімкий розвиток інформаційних технологій, якій з одного боку відкриває доступ до світової інформаційної бази, а з іншого вимагає від вузу сучасного технічного оснащення та кадрового складу з високим рівнем професіоналізму, знанням іноземних мов та вмінням працювати з комп'ютерно-цифровими технічними засобами [2];

- світова тенденція стандартизації усіх видів діяльності, а відповідно створення, впровадження та робота за стандартами освіти;

- стрімкий розвиток науки, впровадження у повсякденну практику передових досягнень генної інженерії, нанотехнологій тощо;

- принципово змінилось само значення терміну «освіта», що трактується не як система підготовки, процес спрямований на формування розуму, а як товар, який підпорядковується законам менеджменту та маркетингу, а також терміну «якість освіти», що раніше пов'язували зі змістом та формою освітнього процесу, а на сьогодні це механізм розвитку та інструмент конкурентної боротьби серед навчальних закладів.

Відомий американських вчений, консультант з теорії управління якістю, Едвард Демінг стверджував, що якість товарів та послуг на 80% залежить від системи управління і лише на 20% від людського фактору. Відповідно одним з самих ефективних способів витримати в конкурентній боротьбі в сфері освіти є розробка та впровадження в навчальний заклад системи управління якості (СУЯ) [4]. В Україні на основі принципів загального управління якістю (TQM) та у відповідності з вимогами міжнародного стандарту International Organization for Standardization (ISO) серії 9000 розроблено та впроваджено ДСТУ України П ІВА 2:2009 «Система управління якістю. Вимоги» з урахуванням специфічних особливостей освітньої сфери, зокрема вимог стандартів ДСТУ України – П ІВА 2:2007 «Система управління якістю. Постанови застосування ISO 9001:2000 в сфері освіти» [5, 6].

Створення СУЯ в вищому навчальному закладі спрямовано на отримання якісного «продукту» освітнього процесу – професійно та культурно розвиненої людини, а в нашому випадку це підвищення кваліфікації лікарів та провізорів до сучасного світового рівня кваліфікації. Тому зрозуміло, що післядипломна підготовка спеціалістів фармації та медицини, в першу чергу, залежить від якісного навчання медико-біологічним наукам, у зв'язку з цим раціональна організація викладання означених дисциплін з позиції СУЯ є першочерговим завданням вузів.

Ми проаналізували елементи СУЯ, які впливають на рівень та ефективність підготовки фахівця з медико-біологічних дисциплін (рис. 1). Як бачимо, всі складові СУЯ прямо або опосередковано чинять вплив на якість викладання медико-біологічних дисциплін в системі післядипломної освіти. Однак, на наш погляд, враховуючи вищевикладені особливості навчального процесу в закладах підвищення кваліфікації спеціалістів медицини та фармації, ефективність післядипломної підготовки залежить від таких ланок СУЯ, як кадрового професорсько-викладацького складу та його рівня підготовки, контролю виконання елементів СУЯ на усіх етапах освітнього процесу, раціонального навчально-методичного забезпечення.

Таким чином, при організації курсів підвищення кваліфікації з медико-біологічних дисциплін слід звернути увагу на кадровий склад колективу. Викладачі мають бути вищої кваліфікації, з науковим ступенем, повинні підвищувати кваліфікацію не тільки шляхом обов'язкових курсів, а також постійного удосконалення через l-learning, стажування за кордоном тощо. Важливим елементом СУЯ є зміна свідомості викладача, формування командного світогляду з відповідальності кожного за якість освіти, спрямування процесу навчання на слухача.

Важливим елементом підготовки слухачів є наявність сучасного методичного забезпечення освітнього процесу. Для післядипломної підготовки зміст та тематику навчальних програм необхідно постійно оновлювати, при викладанні застосовувати новітні методи та форми навчання, зокрема впроваджувати дистанційні форми роботи зі слухачами.

Особо слід зазначити колосальне значення всебічного контролю якості всіх структурних елементів освітнього процесу (рис. 1).

Рис. 1. Схема впливу елементів СУЯ на післядипломну підготовку фахівця

Висновки

1. Всі елементи СУЯ впливають на якість освіти, зокрема на підвищення кваліфікації слухачів за медико-біологічними дисциплінами.

2. Враховуючи особливості післядипломної підготовки, високий рівень знань з медико-біологічної тематики, в першу чергу залежить від професіоналізму викладацького складу, сучасного методичного забезпечення та контролю за усіма учасниками та елементами освітнього процесу.

Література

1. Преподавание патологической физиологии на современном этапе развития высшего медицинского образования / В.Н. Ельский, Л.П. Линчевская, С.В. Зяблице и др. // Таврический медико-биологический вестник. – 2012. – Т. 15, – № 3. ч.2 (59). – С. 263-265.

2. Забродська Л.М. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освіті: навч. метод. посіб. / Л.М. Забродська. – К.,- 2011. – 120 с.

3. Система управления качеством в высших учебных заведениях последипломной подготовки врачей и провизоров // П.В. Нартов, В.А. Якущенко, А.Ф. Пиминов, Л.И. Шульга // Вестник Пермской государственной фармацевтической академии. – 2014. – № 14. – С. 141-143.

4. «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/file/news/12/05/4455.pdf>.

5. Системи управління якістю. Вимоги: (ISO 9001: 2008, IDT): ДСТУ ISO 9001: 2009. – [На заміну ДСТУ ISO 9001:2001; чинний від 2009.09.01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 33 с.

6. Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001: 2000 у сфері освіти: (IWA 2: 2003, IDT): ДСТУ IWA-П 2: 2007. – [Уведено вперше; чинний від 2008-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 62 с.